

Bölüm 10

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK SAVUNMA SANAYİSİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Salih HİMMETOĞLU¹

1. Giriş

Devletleşme olgusunun ortaya çıktığı dönemden günümüze kadar devletlerin varlıklarını devam ettirebilmeleri için en önemli gereklilik kendisini savunma ihtiyacıdır. Güçlü bir devlet olmanın temel şartı güçlü ve modernizasyonu tamamlanmış bir ordunun oluşturulabilmesidir. Mete Han'ın M.Ö. 200'lü yıllarda orta koymuş olduğu ordu sisteminden günümüze kadar kadim bir geleneğe ve hafızaya sahip olan Türk orduları, her dönemin teknolojik şartlarına adapte edilerek modernize edilmiştir. Mete Han'ın Onlu Sisteminden Fatih Sultan Mehmet'in şahi toplarına kadar uzanan tarihsel gelişimin sürekliliği Cumhuriyet'in ilk yıllarından günümüze kadar geliştirilmeye ve devam ettirilmeye çalışılmıştır.

16. ve 17. yüzyılda Avrupa'da meydana gelen bilimsel çalışmaların etkisi ve 18. yüzyılda başlayan sanayi devrimleri ile Avrupa'daki üretim sistemlerindeki olağanüstü teknolojik gelişim, askeri yapılanmaları değiştirmiş ve 'savunma sanayisi' kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu süreç içerisinde ise Avrupa'nın askeri gelişimine Osmanlı Devleti tarafından maalesef karşılık verilememiştir. 19. yüzyılın başlarında Sultan II. Mahmut ile ordu modernizasyonu açısından başarılı uygulamalar gerçekleşse de savunma sanayisinin gelişiminde maalesef başarılı

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kayseri Üniversitesi, salihhimmetoglu@kayseri.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-6081-3650

Kaynakça

- Agoston, G. (1995). 15. Yüzyılda Batı Barut Teknolojisi ve Osmanlılar, *Toplumsal Tarih*, (18), 13-15.
- Akalın, T. Z., & Bıykoğlu, N. (2009). *Türk Savunma Sanayi Tarihi-Başarıya Giden Yolu Kendi Pusulasıyla Bulmuş Bir Endüstrinin Gelişimi*. İstanbul: İmge Tanıtım Danışmanlık.
- Alptekin, G. (2019). Johnson Mektubu'nun Basındaki Yansımaları: Cumhuriyet, Hürriyet ve Tercüman Gazetelerindeki Sunumu Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi.
- Atağenç, İ. Ö., & Toprak, N. G. (2019). Türk-Amerikan İlişkilerinde 12 Temmuz 1947 Antlaşması ve Türk Siyasal Hayatına Etkileri. *Gazi Akademik Bakış*, 12(24), 91-117.
- Atalan, S. (2015). *Modern Deniz Sistemleri, Harp Gemileri*. İstanbul: DStil Tasarım Yayınevi.
- Aydođan, A. (2020). Atatürk Dönemi Türk Havacılık Faaliyetleri ve Havacılık Faaliyetlerinin Gelişim Süreci. *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 69-81.
- Aydüz, S. (2006). *XV ve XVI. Yüzyılda Tophane-i Amire ve Top Döküm Teknolojisi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Baykal, R. (2017). *İstanbul'un Fethi'nden Günümüze Tersanelerimiz ve Denizcilik Kuruluşlarımız*. İstanbul: İTÜ Vakfı Yayınları.
- Bekirođlu, M. (1985). Silah ve Tüfek Fabrikası. *MKEK Dergisi*. 21(2), 5-10.
- Beşirli, M. (2004). Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Türk Ordusunun Top Mühimmatı Alımında Pazar Mücadelesi: Alman Friedrich Krupp Firması ve Rakipleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (15), 169-203.
- Bozdemir, M. (2011). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Endüstriyel Mirasımız*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Çetinbeş, Ö. (2021). Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrası Uygulanan Amerikan Ambargosunun Türk Ekonomisi Üzerindeki Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. Tekirdağ: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi.
- Dethier, P. A. (1993). *Boğaziçi ve İstanbul: 19. Yüzyıl Sonu*, (çev. Ümit Öztürk). İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Eceral, T. Ö. (2017). Türk Savunma ve Havacılık Sanayisinin Küresel, Ulusal ve Yerel Dinamikleri: Ankara Örneği. *Gazi Akademik Bakış*, 11(21), 87-106.
- Ersun, M. M. (1984). Elmadağ Barut Fabrikası, *MKEK Dergisi*, 10(1), 4-9.
- Ertem, B. (2009). Türkiye-ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21), 377-397.
- Evsile, M. (1992). Atatürk Devri Harp Sanayii (1920-1938). Doktora Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Grant, J. (2002). The Sword of the Sultan: Ottoman Arms Imports, 1854-1914. *The Journal of Military History*, 66(1), 9-36.
- Grant, J., & Aydüz, S. (2012). Osmanlı "Gerilemesini" Yeniden Düşünmek: Osmanlı Devleti'nde Askeri Teknolojinin Yayılması (15. Yüzyıldan 18. Yüzyıla Kadar). *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (19-20), 57-79.
- Greenhalgh, M. (2002). French Military Reconnaissance in the Ottoman Empire during the Eighteenth and Nineteenth Centuries as a Source for Our Knowledge of Ancient Monuments. *The Journal of Military History*, 66(2), 359.
- Gür, O. (1998). *Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Savunma Sanayii Yoluyla Ülke Gelişimine Katkısı*. İstanbul: Harp Akademileri Basım Evi.

- Issawi, C. (2013). *An Economic History of the Middle East and North Africa*. Oxford: Routledge.
- İnalçık, H., & Arı, B. (2004). Bir Deniz Gücü Olarak Osmanlı İmparatorluğu. Piri Reis Sempozyumu, (ss. 27-29): İstanbul.
- Kaçar, M. (2008). Tersâne Hendesehânesi'nden Bahriye Mektebi'ne Mühendishâne-i Bahrî-i Hümayûn. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 9(1), 51-77.
- Karagöz, M. (1995). Osmanlı Devletinde Islahat Hareketleri ve Batı Medeniyetine Giriş Gayretleri (1700-1839). *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 6(6), 173-194.
- Köseoğlu, A. M. (2010). Milli Savunma Sanayiinde Yeniden Yapılanma ve Sosyal Politikalara Etkisi. Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Kurç, Ç. (2017). Between Defence Autarky and Dependency: The Dynamics of Turkish Defence Industrialization. *Defence Studies*, 17(3), 260-281.
- Kurt, E. (2018). Türk Savunma Sanayii Tarihine Mikro Yaklaşım: Savunma Sanayii İşletmelerine Dair Bir Envanter ve Dönemselleştirme Çalışması (1836-2018). Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Oğuz, A. (2006). Kırıkkale'nin Kuruluşunda Silah Sanayinin Rolü. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.
- Oran, B. (2002). *Türk Dış Politikası: 1919-1980*. (6. Basım). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ortaylı, İ. (1981). *İkinci Abdülhamit Döneminde Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Özlü, H. (2006). İkinci Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türkiye'de Savunma Sanayinin Gelişimi (1939-1990). Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Sarısır, S. (1998). Atatürk Dönemi Millî Hava Harp Sanayii İçinde Kayseri Tayyare Fabrikası'nın Yeri. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Şahbaz, F. (2007). Savunma Sanayinin Dış Politika Üzerindeki Etkisi ve Türkiye Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Şimşek, M. (1989). *Üçüncü Dünya Ülkelerinde ve Türkiye'de Savunma*. Ankara: SAGEB Yayınları.
- Tetik, F., & Soyluer, S. (2017). Silah İthalatı ve Kara Harp Sanayi. İçinde G. Yıldız (Editör), *Osmanlı Askeri Tarihi: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri, 1792-1918*, (s. 141-172). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tunç, Ş. (2014). *Tophâne-i Âmire ve Osmanlı Devleti'nde Top Döküm Faaliyetleri*. İstanbul: Kişisel Yayınlar.
- URL-1: <https://www.mke.gov.tr/tr/mke-kurumsal/sayfalar/24-07-2021-hakkimizda/>, (E.T.: 27.09.2023).
- URL-2: <https://adik.com.tr/tr/history>, (E.T.: 03.10.2023).
- URL-3: http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/5cNrK+SSM_STRATEJIK_PLAN_2017-2021.pdf, (E.T.: 03.10.2023).
- URL-4: <https://www.ssb.gov.tr/WebSite/contentlist.aspx?PageID=48&LangID=1>, (E.T.: 03.10.2023).
- URL-5: https://www.ssb.gov.tr/Images/Uploads/files/SSB_BASILILIK_TR_2022_WEB2_2.pdf, (E.T.: 03.10.2023).
- Yalçın, O. (2016). *Türk Hava Harp Sanayii Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yavuz, İ. (2014). *Mustafa Kemal'in Uçakları: Türkiye'nin Uçak İmalat Tarihi (1923-2012)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.